

Samiske lærerens og samiske foreldrenes - høringsinnspill til ny opplæringslov om grunnskoleopplæringen og den videregående opplæringen – Samiske rettigheter i ny opplæringslov

Skolen er en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner. Skolen overfører kunnskap, kultur og verdier til neste generasjon. Satsning på skole er derfor avgjørende for at det samiske samfunnet skal utvikles i tråd med samiske folks egne prioritering og premisser. Men dette forutsetter høy kvalitet i grunnopplæringstilbudet.

Opplæring i og på samisk – Vi forventer at opplæringsloven følger opp intensjonen i læreplanene i samisk språk om bruk av **sterke språkopplæringsmodeller**, blant at elevene skal ha opplæring på samisk i andre fag enn språkfaget og får delta på språkbad/hospitering for å bruke samisk i andre sammenheng. Barn og unge har i dag rett til samisk undervisning på grunnskolen og videregående, uansett hvor de er i landet. Rettigheten må synliggjøres i større grad.

Vi skal fremme her samiske elevens behov og utfordringer – til forbedringer av samiske opplæringsrettigheter, som gir flere elever rett til opplæring på samisk. Det er viktig at samiske elever må få oppfylt rettighetene de allerede har, og vi forventer at samiske elevers opplæringsrettigheter styrkes enda mere i ny opplæringslov.

Kilder som er brukt i høringsinnspill: Sametinget og lovutvalgets forslag til ny opplæringslov, Riksrevisjonens undersøkelse av samiske elevens rett til opplæring i og på samisk (Dokument 3:5 (2019-2020) og NOU 2016: 18 Hjertespråket.

Med henvisning til urfolks rett til selvbestemmelse, jf. Grunnloven § 108, ILO-konvensjon nr 169 og arbeidet med Nordisk samekonvensjon art. 23. Vi ser mangel og at samiske elevers opplæringsrettigheter er ikke styrket i forslaget til ny opplæringslov. Dette bør inn i ny opplæringslov:

At lovforslaget § 1-3 Læreplanverket og utdanningstilbudet – Sametingets myndighet

Sametingets myndighet til å fastsette samisk innhold i samiske læreplaner – å bestemme det samiske innholdet (gjennom Sametinget) i samiske skoler (samiske læreplanverket)

Vi støtter lovutvalgets forslag om å videreføre Sametingets myndighet til å fastsette samiske språkplaner, samisk innhold i nasjonale, og samiske særskilte fag i videregående opplæring.

Vi støtter ikke videreføring av regelen om at Sametinget ikke har fastsettelsesmyndighet av samisk innhold i de samiske parallelle likeverdige lærerplanene.

Forslag til vedtak

Forslag til ny opplæringslov er at det videreføres Sametingets myndighet til å fastsette samiske språkplaner, samisk innhold i nasjonale, og samiske særskilte fag i videregående opplæring. Og i tillegg må Sametinget ha fastsettelsesmyndighet av samisk innhold i de samiske parallelle likeverdige læreplanene, med hensyn til urfolks rett til selvbestemmelse,

som gir urfolk rett til selv å bevare og utvikle sin kultur, jf. Grunnloven § 108. Dette må endres i ny opplæringslov.

At lovforslag § 3-2 Opplæring i og på samisk i grunnskolen

Spm. 2: Hvordan kan opplæringsloven støtte opp om rekruttering til opplæring i og på samisk?

Opplæring i samisk

For samiske elever som får samiskopplæring etter læreplanene i samisk som førstespråk og samisk som andrespråk, er det helt nødvendig at det i den nye opplæringsloven presiseres tydelig at samiske elever har rett til sterke opplæringsmodeller, i tillegg til samisk timer etter fag- og timefordelingen, slik at de har muligheter til å utvikle sin samisk språklige kompetanse og bli funksjonelt samisk språklige.

I Hjertespråket hvor samisk språkutvalg skriver: *En sterk språkmodell er det forsker Baker kaller «immersion» og som til norsk gjerne blir oversatt med «språkbad». I praksis vil det si at det minoritetsspråket som skal læres, må være det språket som brukes i klasserommet også i andre fag enn i språkfaget.* (s. 115)

- Samiske elevers rett til hospitering og språkbad samlinger som en del av samiskopplæringen

Læreplanene i samisk andrespråk vektlegger også at elevene skal bli trygge språkbrukere som mestrer ulike kommunikasjonsformer. Kommuner som har dårlig råd avslår ofte hospiteringstilbud til sine elever da kommunen selv må betale reise. Oppholdet betaler ikke kommunene, foreldrene til barna som står for, selv om opplæringstilbudet i Norge skal være gratis for alle. Men for den samiske slekta er det veldig viktig at deres nærmeste blir oppdratt inn i den samiske kulturen, tenkemåten og samiske verdier, og at barna får forsterket sin samiske identitet, samtidig som de får praktisert det muntlige språket når de er på hospitering.

Lovutvalget presiserer at *dersom opplæringen blir gitt i form av fjernundervisning, skal kommunen og fylkeskommunen gi eleven tilbud om at en del av opplæringen skjer i et samiskspråklig miljø, når det er nødvendig.*

Vi støtter ikke av lovutvalgets presisering av siste del – *når det er nødvendig.*

Forslag til vedtak

Vi støtter Sametingets forslag ny lovtekst som lyder slik: *Dersom opplæringen blir gitt i form av fjernundervisning, skal kommunen og fylkeskommunen gi eleven tilbud om at en del av opplæringen skjer i et samiskspråklig miljø.*

Vi støtter og er enig med Sametinget at samiske elever må få en eksplisitt rett til opplæring i samiskspråklig miljø, uten betingelser. All opplæring betinger en trygg og

pedagogisk forsvarlighet, også for alternative opplæringsformer som fjernundervisning og hospitering.

Derfor må det innføres en rett til hospitering og språkbad samlinger som en del av samiskopplæringen i samiskspråklig miljø – dette blir en naturlig del av opplæring etter sterke språkmodeller.

- Vi mener at voksnes rett til opplæring i samisk i videregående opplæring må tydeliggjøres i ny opplæringslov.
- Elever på 8. – 10. trinn skal ikke kunne velge bort å ha undervisning i og på samisk. Vi støtter ikke lovutvalgets forslag om å videreføre at elevene må velge på nytt i 8.trinn - om de forsetter opplæring i samisk og opplæring i og på samisk.

Vi støtter og er enig med Sametinget ...*at det er uheldig at lovverket viderefører at elever i 8. trinn aktivt må ta stilling til om de ønsker å få opplæring i samisk.*

Vi støtter ikke Regjeringens forslag om å videreføre opplæringsloven § 6-2 sjette avsnitt, om elevenes avgjørelsesmyndighet. Norsk og samisk er likeverdige språk, og det er urimelig at loven skal legge opp til at elevene skal kunne velge bort samisk.

- Rett til og bedre tilgang til samiske læremidler
Samiske elever skal ha rett til læremidler på samisk, apper på samisk, samisk mer synlig på nettet. Større tilgang ulike læremidler som er tiltrekkende, noen samiske elever bytter over til norske klasser pga. stor tilgang til ulike læremidler.

Vi støtter og er enig med forslag til Sametinget: *Det er viktig at retten til opplæring i og på samisk ikke i likestør grad som i gjeldende opplæringslov begrenses av hvor elevene bor, og hvor mange elever som ønsker slik opplæring. Ny opplæringslov må i større grad enn gjeldende lov, legge til rette for opplæring i samisk.*

- Rett til opplæring i og på samisk utenfor samiske språkforvaltningsområder

Minst 10 elever i en kommune: Det er ikke riktig å kreve at det må være **minst ti** elever som velger opplæring i og på samisk før opplæring i og på samisk gis. Og hvis denne elevgruppen reduseres til mindre enn seks elever, så faller retten til opplæring på samisk vekk.

Vi støtter ikke forslag: *Å gi samiske grunnskoleelever utenfor forvaltningsområdet en rett til opplæring på samisk i to fag dersom **minst tre samiske elever** i kommunen krever det.* Vi mener at samisk opplæring skal være en individuell rett som ikke skal begrenses av antall elever som ønsker andre fag på samisk.

Forslag til vedtak

Samisk opplæring i og på samisk skal være **en individuell rett** som ikke skal begrenses av geografi og antall elever som ønsker samisk opplæring. Vi foreslår at sentrale byer

i Norge skal ha et opplæringstilbud i og på samisk. Denne retten skal ikke begrenses av at det må være **minimum ti elever** som ønsker samisk opplæring i og på samisk, og at det må være **minst tre samiske** elever i kommunen som krever opplæring på samisk i noen fag. Det må innføres en rett til opplæring på samisk i flere fag for samiske grunnskoleelever utenfor forvaltningsområdet. Opplæring i samisk må sikres opplæring etter sterke språkmodeller.

Vi støtter både Sametingets og opplæringslovutvalgets forslag.

- Vi støtter ikke lovutvalgets forslag: at departementets adgang til å gi forskrifter om at visse videregående skoler skal tilby opplæring i eller på samisk eller i særskilte samiske fag. **Forslag til vedtak:** at lovutvalgets forslag ikke videreføres.

Informasjon om retten til samiskopplæring – departementets forslag på lovtekst under § 2-6 Informasjon

Det er behov å lovfeste informasjonsplikt om retten til opplæring i og på samisk. Blant Riksrevisjon og Hjertespråket har løftet frem utfordringene for foreldre og elever blant manglende informasjon om rettigheter i opplæringen.

Vi mener på lik linje med Sametinget og Hjertespråkutvalget at skoleeiers ansvar for å informere om rett til opplæring i og på samisk kommer eksplisitt til uttrykk i ny opplæringslov. Vi støtter og er enig med Sametinget at skoleeiers veiledningsplikt må synliggjøres, og at det etableres ordninger for at skoleeierne selv kan få veiledning.

Samisk tradisjonell kunnskap opplæring i og utenfor skolen – skal ikke registreres som fravær

Samiske elever skal ha rett til å tilegne seg samisk tradisjonell kunnskap i og utenfor skolen i samarbeid med hjemmet. Vi støtter og er enig med Sametinget at det er viktig at lov prosessen legger til rette for opplæring i tradisjonell kunnskap i og utenfor skolen, og at den blir en integrert del av opplæringen. Sametingets anmoder om en særlig bestemmelse knyttet til samiske elevers rett til utøvelse av samisk tradisjonell kunnskap og kulturarv, i form av innlemmelse i lovverk eller presisering i forskrift.

Overføring av tradisjonell kunnskap mellom generasjoner er i ferd med å svekke, i tilpassing til storsamfunnet. Skolestrukturen er en del av dette, blant permisjoner og fravær. Det er viktig å muliggjøre deltakelse i aktiviteter hvor tradisjonell kunnskap og språk kan erverves. Verdier av urfolks tradisjonelle kunnskap bør vektlegges, og anerkjennes som et viktig ledd i både bevaring, bruk og utvikling av urfolksspråk og kultur.

Spm. 4: Hvordan kan kommuner gis nøkler som sikrer at de lykkes i opplæringen i og på samisk?

- økonomiske virkemidler til skolene for å kunne dele elevgrupper opp etter de samiske læreplanene i samisk andrespråk, samisk 2 og samisk 3
- samiskmidler til undervisning i og på samisk bør gis etter antall grupper, ikke antall elevtallet. Det er vanskelig å ha elever med ulike nivåer på samme gruppa, da nivået en elev med samisk 2 og samiske 3 gapet kan være veldig stort. Vi har selv erfart at elever med samisk 3 blir veldig stille og passive når de er samme gruppe som samisk 2 elever. De gir tilbakemeldinger på at de føler seg ikke flinke nok til å tørre snakke samisk i nærheten av samisk 2 elever.
- følge opp tiltak i *NOU 2016: 18 Hjertespråket*

Spm. 6: Bør sametinget gis større myndighet til å overta eierskap til samiske skoler?

- Ja, det er viktig for at samiske befolkningen selv skal ha kunnskap, kompetanse og ferdigheter som kreves for å utvikle det samiske samfunnet, og for at virksomheten innenfor opplæringen skal ha sitt grunnlag i samiske verdier.

Spm. 7: Har dere andre generelle kommentarer til Sametingets høringsnotat?

- Vi støtter og er enig med Sametingets kommentarer.

Spm. 8: Har dere andre generelle kommentarer til NOU 2019 – Ny opplæringslov – sett fra samisk perspektiv?

- § 1-4, 4. ledd, hadde sett at Sametinget hadde fått rett til å fastsette andre fag enn bare opplæring i samiske språk i grunnskoleopplæringen i forvaltningsområder
- § 4-2,
 - o **3. ledd** – ikke krav om minst 10 elever for undervisning i og på samisk, burde ikke begrenses av antall elever som ønsker samisk opplæring. Vi mener samisk opplæring i og på samisk eller andre fag på samisk er en individuell rett for samiske elever
 - o **4. ledd** – elever på 8.-10. trinn skal ikke kunne velge bort om de vil ha opplæring i og på samisk
- § 7-2,
- § 13-5, kravet til at læremidler skal ligge føre på bokmål og nynorsk må også gjelde samisk

Vi kan ikke se at lovutvalget har tatt hensyn til Læreplanverkets *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*, læreplanene for samisk førstespråk og andrespråk og til riksrevisjonens forvaltningsrapport som er veldig tydelig på at opplæringstilbudet i og på

samisk ikke er oppfylt etter lovverk. Vi mener at funnene som rapporten peker på må den nye opplæringsloven sikre.

Viser til hovedfunnene i riksrevisjonens undersøkelse om at det er svakheter i tilbudet i opplæring i og på samisk: mangel på samiske læremidler svekker opplæringstilbudet, svakheter i organiseringen av undervisningen medfører store ulikheter i opplærings tilbudet og knapphet på samisklærer er et vedvarende problem.

I Læreplanverkets overordnede del er det eksplisitt uttrykt at Grunnloven fastsetter at staten skal legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle samiske språk, kultur og samfunnsliv og at dette følges opp i opplæringsloven. Vi mener at den nye opplæringsloven må oppfylle Grunnlovens bestemmelse/sameloven og den *Overordnende delen* i læreplanverket.

Det er statlige myndigheters ansvar, som *Riksrevisjonens undersøkelse av samiske elevens rett til opplæring i og på samisk* påpeker, å sikre et godt og likeverdig opplæringstilbud, et tilbud som skal være på lik linje med de rettigheter som gjelder norske elever har. Vi mener at denne rettigheten skal sikres gjennom opplæringsloven.